

RTU studiju kurss "Mūsdienu latviešu literārā valoda: morfoloģija I"

0L000 Liepājas akadēmija

Vispārējā informācija

Kods	LA0642
Nosaukums	Mūsdienu latviešu literārā valoda: morfoloģija I
Studiju kursa statuss programmā	Obligātais/Ierobežotās izvēles
Atbildīgais mācītspēks	Anita Helviga - Doktors, Asociētais profesors
Apjoms daļās un kredītpunktos	1 daļa, 3.0 kredītpunkti
Studiju kursa īstenošanas valodas	LV
Anotācija	Morfoloģija kā valodniecības nozare. Morfoloģijas pamatjēdzieni: vārdšķiras, gramatiskās kategorijas, paradigma, pamatforma u. c. Lietvārds, īpašības vārds, vietniekvārds, skaitļa vārds - vārdformu veidošana, lietošana, analīze. Valodas kultūras jautājumu morfoloģiskais aspekts.
Mērķis un uzdevumi, izteikti kompetencēs un prasmēs	Studiju kursa mērķis: Attīstīt studentu lingvistisko, pragmatisko, mācību un kulturoloģisko kompetenci, veidojot latviešu valodas skolotājam nepieciešamo teorētisko bāzi un praktisko pieredzi, attīstot izpratni par morfoloģiju kā būtisku valodas līmeni un valodniecības nozari un tās lomu latviešu valodas apgūvē. Studiju kursa uzdevumi: 1) Paplašināt zināšanas par latviešu valodas morfoloģisko sistēmu, veidojot priekšstatu par morfoloģijas jautājumu apguves problēmām skolā. 2) Attīstīt izpratni par latviešu valodas lietvārdu, īpašības vārdu, vietniekvārdu un skaitļa vārdu formveidošanas un gramatisko nozīmju izteikšanas likumsakarībām, pilnveidojot morfoloģiskās analīzes prasmes. 3) Pilnveidot studentu lingvistisko kompetenci, patstāvīgi lietojot iegūtās zināšanas praksē, pētot dažādu valodas stilu tekstus morfoloģiskā un funkcionālā aspektā, izvērtējot morfoloģijas jautājumu apguvei paredzēto saturu mācību līdzekļos.
Patstāvīgais darbs, tā organizācija un uzdevumi	Morfoloģijas pamatjautājumi. Morfoloģijas kategorijas, paradigmas, pamatformas jēdzienu izpratnes veidošanās, salīdzinot tēmas izklāstu akadēmiskajā gramatikā un skolas mācību līdzekļos. Morfoloģijas problēmjautājumi. Sagatavošanās diskusijai par latviešu valodas morfoloģiskās sistēmas problemātikas pētījumiem, dažādu viedokļu salīdzināšana. Personvārdu locīšana. Vingrināšanās vārdu un uzvārdu locīšanā – lietvārdi (lokāmie, nelokāmie), īpašības vārdi (noteiktās un nenoteiktās galotnes), skaitļa vārdi. Morfoloģiskā analīze. Vingrināšanās vārdšķiru noteikšanā un morfoloģiskajā analīzē.

Literatūra	Obligātā/Obligatory: 1. Kalme, V., Smiltnece, G. (2001). Latviešu literārās valodas vārddarināšana un morfoloģija. Liepāja: LiePA. 2. Latviešu valodas gramatika (2015). Rīga: LU Latviešu valodas institūts. Papildu/Additional: 1. Nitiņa, D. (2001). Latviešu valodas morfoloģija (konspektīvs lokāmo vārdšķiru apskats). Mācību līdzeklis. Rīga: RTU. 2. Paegle, Dz. (2003). Latviešu literārās valodas morfoloģija, I. Rīga: LU Zinātne. 3. Pokrotniece, K. (atb. red.) (2002, 2007) Latviešu literārās valodas morfoloģiskās sistēmas attīstība, I, II. Rīga: LU Latviešu valodas institūts. Ieteicamā/Further: 1. Smiltnece, G., Straupeniece, D. (2017). Morfoloģija. Latviešu valodas rokasgrāmata. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/BB579333-5617-461C-43FE-9154A2A59904 2. Auziņa, I. (2017). Morfonoloģija. Latviešu valodas rokasgrāmata. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/8E7A9E64-6463-3774-0F9F-16137C648ACF 3. Smiltnece, G. (2016). Par lietvārdu latviešu valodā : rakstu krājums. Liepāja: LiePA. 4. Kalnača, A. (2013). Morfoloģija. Latviešu valoda. A. Veisberga red. Rīga: LU apgāds, 45.–108. lpp. 5. Laugale, V., Šulce, Dz. (2012). Lielo burtu lietojums latviešu valodā: ieskats vēsturiskajā izpētē, problēmas un risinājumi. Rīga: Latviešu valodas aģentūra. 6. Kalnača, A. (2004). Morfēmika un morfonoloģija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 7. Holvūts, A. (2014). Latviešu valodas noteikto un nenoteikto adjektīvu opozīcija: sintakse un semantika. Valoda: nozīme un forma, 5. Opozīcijas sintaksē un semantikā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 62.–71. lpp. 8. Freimane, I. (1993). Valodas kultūra teorētiskā skatījumā. Rīga: Zvaigzne. Pieejams: www.vvk.lv 9. Ozols, A. (1993) Latviešu tautasdziesmu valoda. Rīga: Zvaigzne. 10. Fennell, T. G., Gelsen, H. A. (1980) A Grammar of Modern Latvian. The Hague: Mouton. Citi informācijas avoti/Other sources of information: 1. Elektroniskā vārdnīca e-pupa: epupa.valoda.lv 2. Elektroniski skatāmās vārdnīcas: tezaurs.lv 3. Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls: termini.gov.lv 4. Latviešu valodas aģentūra: valoda.lv 5. Valsts valodas komisija: www.vvk.lv 6. Vietne www.letonika.lv 7. Vārds un tā pētīšanas aspekti : LiepU rakstu krājums. 8. Valodu apguve: problēmas un perspektīva : LiepU rakstu krājums. 9. Linguistica Lettica : LU Latviešu valodas institūta žurnāls. 10. Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi : Latviešu valodas aģentūras rakstu krājums. 11. Valoda dažādu kultūru kontekstā : Daugavpils Universitātes rakstu krājums. 12. Valoda: nozīme un forma : Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes rakstu krājums.
Nepieciešamās priekšzināšanas	Mūsdienu latviešu literārā valoda: propedeitika, fonētika I. Mūsdienu latviešu literārā valoda: propedeitika, fonētika II. Mūsdienu latviešu literārā valoda: morfēmika un vārddarināšana.

Studiju kursa saturs

Saturs	Pilna un nepilna laika klātienēs studijas		Nepilna laika neklātienēs studijas	
	Kontakt stundas	Patstāv. darbs	Kontakt stundas	Patstāv. darbs
Vārds morfoloģijas līmenī. Morfoloģijas vieta valodniecības nozaru sistēmā un skolas mācību saturā. Vārda izpēte morfoloģijas līmenī. Morfoloģija kā valodniecības nozare. Morfoloģijas pamatjēdzieni. Formveidošanas paņēmieni, līdzekļi, formu tipi. Morfoloģijas kategorijas, gramatisko nozīmju sistēma. Paradigmas. Vārdšķiras jēdziens. Iedalījuma pamatprincipi. Patstāvīgi un palīgvardi. Lokāmi un nelokāmi vārdi. Morfoloģijas vieta skolas mācību saturā.	10	14	4	18
Priekšmetiskuma nojēgums. Lietvārda morfoloģiskā sistēma, funkcijas, apguve skolā. Lietvārds (substantīvs), tā loma latviešu valodas nominālajā sistēmā un latviešu pasaulīnā. Lietvārda vispārīgs leksiski gramatiskais raksturojums. Sugas vārdi un īpašvārdi. Lietvārda leksiski gramatiskās kategorijas: dzimte (vīriešu un sieviešu dzimte, kopdzimtes vārdi), skaitlis (vienskaitlinieki un daudzskaitlinieki). Locījuma gramatiskā kategorija. Locījumu nozīmes. Deklināciju sistēma, tās īpatnības. Ārpus deklināciju sistēmas esošie lietvārdi. Lietvārdu funkcijas tekstā. Problēmas lietvārdu apguvē skolā.	10	14	6	20

Pazīmes nojēgums. Īpašības vārds, tā funkcijas, apguve skolā. Īpašības vārds (adjektīvs), tā loma latviešu valodas nominālajā sistēmā, latviešu valodas pasaulainā. Vārdšķiras problēma (īpašības vārds un divdabja forma). Īpašības vārda vispārīgs leksiski gramatiskais raksturojums. Kādības un attieksmes īpašības vārdi. Īpašības vārda gramatiskās kategorijas: dzimte, skaitlis, locījums. Noteiktības kategorija: īpašības vārdu ar nenoteikto un noteikto galotni lietošanas nosacījumi. Nelokāmie īpašības vārdi. Īpašības intensitātes izteikšana latviešu valodā – gradienti (intensifikatori). Pakāpes kategorija: pamata, pārākā, vispārākā pakāpe. Īpašības vārda loma dažādu valodas stilu tekstos. Pētījumu un skolas mācību satura aktualitātes.	4	8	2	10
Daudzuma nojēgums. Skaitļa vārda morfoloģiskais raksturojums, funkcijas. Skaitļa vārds skolas mācību saturā. Skaitļa vārds jeb numerālis. Naturālā un metriskā mērīšanas sistēma. Skaitļa vārda vispārīgs leksiski gramatiskais raksturojums. Pamata un kārtas skaitļa vārdi. Daļskaitļu nosaukumi. Lokāmie, nelokāmie skaitļa vārdi. Dzimtes, skaitļa, locījuma paradigma. Paradigmas nepilnīgums. Skaitļa vārds skolas mācību saturā.	4	8	2	10
Vietniekvārds (pronomens) – deiktiska zīme. Funkcijas, raksturojums mācību līdzekļos. Vietniekvārdu vispārīgs leksiski gramatiskais raksturojums. Vietniekvārdu iedalījums un ar to saistītā uzskatu dažādība. Vietniekvārdu gramatiskās paradigmas neviendabība. Dzimtes, skaitļa, locījuma, personas kategorija, to piemītības īpatnības. Pilnā un nepilnā paradigma. Nelokāmie vietniekvārdi. Vietniekvārdu lietojuma īpatnības. Norma un tās ievērošana. Vietniekvārds un runas kultūra, runas etiķete. Vietniekvārdu apguve skolā.	4	8	2	10
Kopā:	32	52	16	68

Sasniedzamie studiju rezultāti un to vērtēšana

Sasniedzamie studiju rezultāti	Rezultātu vērtēšanas metodes
ZINĀŠANAS: * Pārzina latviešu valodas morfoloģiskās sistēmas nozīmīgākos pētījumus un teorētiskās informācijas ieguves resursus. * Izprot gramatiskās kategorijas, nozīmes, lietvārdu, īpašības vārdu, vietniekvārdu un skaitļa vārdu paradigmu veidošanās specifiku, vārdformu funkcionēšanas likumsakarībām un tendencēm, morfoloģijas jautājumu apguves problēmām skolā.	Prasības kredītpunktu iegūšanai: atzīme tiek aprēķināta kā vidējā svērtā atzīme par: - nodarbību regulāru apmeklējumu un aktīvu darbu semināros (pozitīvs vērtējums par semināra jautājumiem); - patstāvīgo darbu izpildi (starppārbaudījumu rezultāti); - gala pārbaudījumu: eksāmenu.
PRASMES: * Spēj analizēt un izvērtēt savu zināšanu un prasmju kvalitāti un mērķtiecīgi pilnveido tās, iegūstot studijām un profesionālajai darbībai nepieciešamo informāciju no dažādiem lingvistiskajiem avotiem, analītiski izvērtē to un izmanto studiju un profesionālajām vajadzībām, veido balstkonceptus. * Spēj veikt lietvārdu, īpašības vārdu, vietniekvārdu un skaitļa vārdu pilnu morfoloģisko analīzi, saskata dažādu vārdformu un gramatisko nozīmju apguves specifiku skolā. * Spēj pilnvērtīgi izmantot latviešu valodas morfoloģiskās sistēmas iespējas tekstveidē, analizējot tekstu, vērtē vārdformu stilistisko un kulturoloģisko marķējumu un prot izmantot šo pieredzi savu tekstu veidošanā, skolas mācību satura analīzē un mācību uzdevumu izstrādē.	Prasības kredītpunktu iegūšanai: atzīme tiek aprēķināta kā vidējā svērtā atzīme par: - nodarbību regulāru apmeklējumu un aktīvu darbu semināros (pozitīvs vērtējums par semināra jautājumiem); - patstāvīgo darbu izpildi (starppārbaudījumu rezultāti); - gala pārbaudījumu: eksāmenu.
KOMPETENCE: * Spēj argumentēti vērtēt vārdformu lietojumu dažādās saziņas situācijās un diskutēt par aktuālām morfoloģijas apguves problēmām, prot piemērot teorētiku atziņas skolas mācību vajadzībām. * Izprot vārdformu lietošanas klūdas skolēnu runā (mutvārdos un rakstveidā), izvērtē to iemeslus un izstrādā skolēna valodas prasmju attīstīšanai piemērotus diferencētus uzdevumus un vingrinājumus. * Prot kontrolēt savu mutvārdu un rakstveida runu, attīstot iemaņas formālajā saziņā ievērot morfoloģijas normas. * Prot morfoloģiska rakstura problēmjautājumu risināšanā izmantot zinātniskos avotus, paškritiski vērtēt savas zināšanas un prasmi.	Prasības kredītpunktu iegūšanai: atzīme tiek aprēķināta kā vidējā svērtā atzīme par: - nodarbību regulāru apmeklējumu un aktīvu darbu semināros (pozitīvs vērtējums par semināra jautājumiem); - patstāvīgo darbu izpildi (starppārbaudījumu rezultāti); - gala pārbaudījumu: eksāmenu.

Studiju rezultātu vērtēšanas kritēriji

Kritērijs	% no kopējā vērtējuma
Aktīvs darbs semināros (pozitīvs vērtējums par semināra jautājumiem)	20
Patstāvīgo darbu izpilde (starppārbaudījumu rezultāti)	60
Eksāmens	20
Kopā:	100

Studiju kursa plānojums

Daļa	KP	Stundas			Pārbaudījumi		
		Lekcijas	Prakt d.	Laborat	Ieskaite	Eksām.	Darbs
1.	3.0	16.0	16.0	0.0		*	